แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทยในศตวรรษที่ ๒๑

Moral and Ethical Development Guidelines for Thai Youth in the 21st Century

ตรีทิพย์นภา ทองดี
Trethipnapha Thongdee
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
โรงเรียนโป่งนกประชาสามัคคี สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ
Social studies, Religion and Culture Department,
Pong Nok Pracha Samakkhi School under the Chaiyaphum Provincial Administrative Organization
E-mail: trethipnapha052000@gmail.com

Received: June 02, 2025; **Revised:** July 10, 2025; **Accepted:** July 17, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในกลุ่มเยาวชนไทยให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมในศตวรรษที่ 21 จากการศึกษาพบว่า สังคมเต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และค่านิยม วิกฤตทางคุณธรรมที่ปรากฏในเยาวชนมีพฤติกรรมเสี่ยง ความรุนแรง การขาดจิตสาธารณะ และความเสื่อมถอยของความรับผิดชอบส่วนบุคคล สะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการออกแบบระบบการส่งเสริมคุณธรรมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน โดยเน้นการบูรณาการหลักธรรมทางศาสนาเข้ากับกระบวนการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในบริบทของการศึกษา ครอบครัว และชุมชน พร้อมส่งเสริมทักษะชีวิตที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน ความเป็นผู้นำ และการใช้นวัตกรรมอย่างมีจริยธรรม ทั้งนี้ต้องอาศัยแบบอย่างที่ดีจากผู้ใหญ่ การสร้างแรงบันดาลใจ และการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของเยาวชนในกิจกรรมการเรียนรู้ ในการปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติ ซึ่งส่งผลให้เยาวชนมีระเบียบวินัย ห่างไกลยาเสพติด และเกิดจิตสำนึกในการเป็นพลเมืองดีของสังคม ดังนั้นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจำเป็นต้องพัฒนาในเชิงบูรณาการ โดยใช้ทั้งฐานความรู้ทางศาสนา จิตวิทยา และการศึกษา สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยและแนวโน้มของโลกในปัจจุบันเพื่อหล่อหลอมเยาวชนให้เป็นพลังสำคัญของชาติที่มีคุณภาพทั้งทางจริยธรรมและวิชาชีพ

คำสำคัญ: คุณธรรมจริยธรรม, เยาวชนไทย, ศตวรรษที่ 21

Abstract

This article aims to present guidelines for developing moral and ethical values among Thai youth in alignment with the context of the 21st century society, the study found that society is full of technological changes, economy, and social values. The current moral crisis among youth manifested through risky behaviors, violence, lack of public consciousness, and declining personal responsibility highlights the urgent need for a systematic and sustainable moral development framework. The proposed approach emphasizes the integration of religious principles into daily learning processes, particularly within educational, familial, and community settings. It also promotes essential 21st-century life skills such as critical thinking, creative communication, collaboration, leadership, and ethical use of innovation. The development process relies on positive role models, inspirational experiences, and genuine youth engagement in practical learning activities. These approaches have been shown to instill desirable traits such as discipline, drug avoidance, and civic responsibility. Therefore, promoting morality and ethics requires an integrated development model based on religious wisdom, psychological principles, and educational practices. This model must be responsive to the Thai social context and global trends, with the goal of cultivating youth as morally grounded and professionally competent citizens who contribute meaningfully to the nation.

Keywords: Morality and Ethics, Thai Youth, 21st Century.

บทนำ

สภาพสังคมไทยได้เปลี่ยนไปจากสังคมเอื้อเฟื้อ มีคุณธรรม มีเมตตาธรรมตามหลักธรรมของศาสนา ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคม ข่าวสาร พร้อมทั้งอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกที่หลั่งไหลเข้ามาทาให้เกิดความเจริญทางด้านวัตถุ โดยเฉพาะเครื่องมือสื่อสารต่างๆ เช่น โทรศัพท์มือถือ อินเตอร์เน็ต จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่าง รวดเร็ว ภาวะทางเศรษฐกิจ ค่าครองชีพสูงขึ้น และความสับสนทางการเมือง ความเปลี่ยนแปลง เหล่านี้มีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยซึ่งแต่เดิมเคยอยู่กันอย่างเรียบง่าย ทามา หากินตามสบายมีความสุขกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อมมีน้าใจไมตรีเกื้อกูลพึ่งพากัน ปัจจุบันคนไทยต้องแก่งแย่งแข่งขันกันทำมาหากิน และแสวงหาโอกาสเพื่อให้เกิดประโยชน์ส่วนตน คนในเมืองใหญ่อยู่กันอย่างแออัด สภาพชีวิตที่สับสนวุ่นวาย ซึ่งก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทางวัฒนธรรม ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม สุขภาพกาย สุขภาพจิต ต่างมีความเห็นแก่ตัวเอารัดเอาเปรียบ ฉกฉวยโอกาสโดย ไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น ขาดความรับผิดชอบ ศีลธรรมอันดีงามหมดไป สังคมจึงขาดความ สงบสุข เกิดปัญหามากมาย เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหาแหล่งอบายมุข และปัญหาเยาวชน จึงก่อให้เกิดปัญหาสังคมไม่มีวันที่สิ้นสุด

การพัฒนาประเทศในปัจจุบันเป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2565, [ออนไลน์]) นอกจากนี้หมุดหมายที่ 12 ยังมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติใน 3 ด้าน ได้แก่

ยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันในประเด็นเป้าหมาย ประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ในประเด็นเป้าหมายคนไทยเป็นคนดี คนเก่งมีคุณภาพ พร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 และสังคมไทยมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อและสนับสนุนต่อการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต และยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ในประเด็นเป้าหมายการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ และการกระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม เพิ่มโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นกำลังของการพัฒนาประเทศในทุกระดับ เป้าหมายและผลลัพธ์ของการพัฒนาระดับหมุดหมาย เป้าหมายที่ 1 คนไทยได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพในทุกช่วงวัย มีสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับโลกยุคใหม่มีคุณลักษณะตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม มีคุณธรรม จริยธรรม และมีภูมิคุ้มกัน ต่อการเปลี่ยนแปลงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งรวมถึงการรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมค่านิยมไทยให้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทในปัจจุบัน เพื่อให้เป็นพื้นฐานของสังคมไทย และเป็น “ซอฟต์พาวเวอร์” ในการสื่อสารภาพลักษณ์ของประเทศไทยและนำเสนอความเป็นไทยสู่สากล

การพัฒนาสังคมไทย คือ การเตรียมเด็กเยาวชน เนื่องจากปัจจุบันมีปัญหาที่เกิดกับเด็กและเยาวชนไทยขั้นที่ต้องเร่งแก้ไขและกระทบกับเยาวชนจำนวนมาก สำนักส่งเสริมและประสานงานสถานบันอุดมศึกษา (2549) จำแนกปัญหาเด็กและเยาวชนไทย เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1. ปัญหาที่เกิดมาจากความยากจนและด้อยโอกาสทั้งที่มีมาแต่กำเนิดหรือผลมาจากครอบครัว หรือถูกกระทำจากบุคคลหรือสังคม 2. ปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมเบี่ยงเบน เช่น เรื่องเพศสัมพันธ์ ติดเหล้า บุหรี่ยาเสพติด ทะเลาะวิวาท ฆ่าตัวตาย เล่นการพนัน เที่ยว เตร่สถานบันเทิง ติดเกม อินเตอร์เน็ตเข้าถึงสื่อลามกอนาจารหรือที่แสดงความรุนแรงและขับรถเร็ว สถานการณ์ปัญหาที่เกิดในเด็กกลุ่มยากจนและด้อยโอกาสในภาพรวมทั่วไป ปัญหาครอบครัว แตกแยก, ปัญหาที่ทำให้เกิดความยากลำบากในกลุ่มที่เกิดจากพฤติกรรมเสี่ยง, ปัญหาพฤติกรรมเด็ก และเยาวชนทั้งหมดนี้จะส่งผลกระทบต่อครอบครัว และสังคมไทย การเรียนรู้คู่คุณธรรมเด็กและเยาวชนขาดการปลูกฝังคุณธรรมในช่วงต้นของชีวิตแล้ว จะเป็นผู้ใหญ่และครอบครัวที่ขาดคุณธรรมในอนาคตจะกลายเป็นปัญหาที่สายเกินแก้ไขต่อไปนอกจากนี้เด็กที่อยู่ในสภาพยากจนและด้อยโอกาสอยู่เดิมแล้ว หากต้องประสพปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงซ้ำเติมอีกทำให้เด็กเหล่านี้อยู่ในสภาพยากลำบากซ้ำซ้อนมากขึ้น การพัฒนานั้นคุณธรรมจริยธรรมถือเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศให้ประสบความสำเร็จแต่เป็นที่น่าเสียดายว่าความเสื่อมถอยทางคุณธรรมจริยธรรมในภาพรวมระดับประเทศมีมากขึ้นซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อความเสื่อมถอยทางด้านคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน ด้วยสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมในตัวเยาวชนได้ คือ การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ใหญ่จากสถาบันต่างๆ ทั้งจากสถาบันครอบครัวสถาบันการศึกษาสถาบันศาสนาและสภาพแวดล้อมต่างๆ

ดังนั้น การสร้างรูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับเยาวชนที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนหรือเยาวชนทั่วไปนั้นควรได้รับการปลูกฝังด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเน้นความมีคุณธรรมจริยธรรม ให้เกิดขึ้นอย่างดีมีคุณภาพกับเยาวชนด้วยการศึกษาครั้งนี้จึงมีความ มุ่งหมายที่จะวิจัยรูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เพื่อการพัฒนาเยาวชนให้มีคุณภาพและมีคุณธรรมจริยธรรมบูรณาการที่เหมาะสม

ทักษะของเยาวชนในศตวรรษที่ 21

การสร้างทักษะควรเกิดจากการจัดกิจกรรมที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและสอนให้การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบมีบูรณาการร่วมกับกรอบทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และความสามารถที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตการเรียนรู้ และการทำงานในโลกยุคใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคม โดยเน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน เพื่อเตรียมพร้อมสู่อนาคตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

1. ทักษะการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาเป็น (Critical thinking & Problem Solving) เยาวชนสามารถคิดวิเคราะห์ข้อมูลหรือสถานการณ์ได้ว่าดีหรือไม่ดี ควรปฏิบัติงานอย่างไรและมีความยืดหยุ่นในการแก้ปัญหาในหลายรูปแบบ

2. ทักษะด้านการสื่อสาร และการรู้เท่าทันสื่อ (Communications, Information & Media literacy) เยาวชนสามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้ถูกต้อง เข้าใจ และเป็นไปอย่างสุภาพ สามารถจัดการข้อมูลในสื่อต่างๆ และรู้ว่าข้อมูลแบบไหนน่าเชื่อถือ มีประโยชน์ หรือข้อมูลแบบใดเป็นข่าวปลอม หรือการเข้าหาของมิจฉาชีพแบบใดที่เป็นอันตรายต่อตัวเอง

3. ทักษะการทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ (Teamwork & Leadership) ถ้าเป็นคนเก่งแต่ไม่สามารถทำงานกับเพื่อนร่วมงานได้ หรือไม่มีคนยอมรับก็อาจไม่สามารถทำงานจนสำเร็จได้ เพราะสังคมปัจจุบันนี้ การทำงานเป็นทีมสำคัญมากหลายสมองย่อมดีกว่าหนึ่งสมองที่สำคัญจะต้องมีภาวะผู้นำกล้าคิด กล้าตัดสินใจ กล้านำเสนอความคิดเห็นดีๆ ของตัวเองได้

4. ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity & Innovation) เป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับโลกยุคใหม่ ไม่ว่าจะทำงานอะไร ต้องคิดพลิกแพลง คิดนอกกรอบเพื่อทำงานให้สำเร็จได้ รวมถึงต้องหัดตามเทรนด์ เรียนรู้และใช้นวัตกรรมอย่างเหมาะสมในยุคนั้นๆ ได้ด้วย เพราะเทคโนโลยีหากใช้เป็นแน่นอนว่าจะมีประโยชน์มากกว่าโทษแน่นอน (ชมพู เนื่องจำนงค์, 2563)

สรุป ทักษะในศตวรรษที่ 21 เป็นองค์ความรู้และความสามารถที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตในยุคดิจิทัลและโลกที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วโดยเน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สื่อสาร ทำงานร่วมกัน และใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเยาวชนให้พร้อมต่อการเรียนรู้และการทำงานในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน

สำหรับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของเยาวชนนั้น จำเป็นที่จะต้องปลูกฝังในทุกๆ เรื่องที่อยู่ในหลักคำสอนของศาสนา ไม่ควรที่จะไปเจาะจงที่หลักคำสอนใดคำสอนหนึ่ง เพราะทุกหลักคำสอนล้วนแต่เป็นสิ่งที่ดีคุณธรรมจริยธรรมต่างๆ ให้เยาวชนเป็นคนดีคนเก่ง และสามารถที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เราต้องการให้มนุษย์ทุกคนเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากที่สุดในโลก และต้องการให้ทุกคนเป็นคนดีมีคุณค่า เราต้องช่วยกันปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดในตัวมนุษย์ทุกคนให้ได้ เพื่อให้ทุกคนมีคุณธรรมจริยธรรมที่สูงขึ้น คุณธรรม จริยธรรมนั้นเป็นสิ่งที่ดีงามควรนำมาประพฤติปฏิบัติเพราะจะนำความสุขความเจริญ และความมั่นคงมาสู่ตนเองสังคม และประเทศชาติได้จริยธรรมของประชากรเป็นสิ่งแรกที่ทุกประเทศจะต้องคำนึงถึงไม่ว่าประเทศนั้นจะเป็นประเทศที่เจริญ Good, C.V., (1973) ได้ให้ความหมายในพจนานุกรมว่า คุณธรรมมีความหมาย 2 นัย ได้แก่ นัยแรก คือ ความดีงามของลักษณะ

นิสัยหรือพฤติกรรมที่ได้กระทำตามกันมาจนเป็นความเคยชินความหมายนัยที่ 2 คือ คุณภาพของบุคคลที่ได้กระทำตามความคิดและตามมาตรฐานของสังคมซึ่งเกี่ยวกับความประพฤติและหลักศีลธรรม

Giacomo, James J, (2000) ได้กล่าวถึง วิธีการสอนคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เยาวชนให้ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับการสอนว่าอะไรถูกอะไรผิดผู้สอนต้องให้ความสำคัญต่อปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อการพัฒนาจริยธรรมใน 3 ประเด็นหลัก คือ 1. ด้านวัฒนธรรม 2. ด้านปรัชญาและความเชื่อ 3. ด้านศาสนา นอจากนี้จะต้องคำนึงถึงแรงผลักดันทางสังคม เป็นสำคัญนอจากนี้สื่อต่างๆ ก็มีส่วนสำคัญในการส่งเสริม หรืออาจจะขัดแย้งต่อการปลูกฝังค่านิยมทัศนคติคำสอนที่เกี่ยวกับจริยธรรมจากคำสอนที่มา จากครอบครัวศาสนาและสถานศึกษา

การปลูกคุณธรรมจริยธรรมประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ 10 ประการ ดังนี้

1. มีจิตสำนึกดีรับผิดชอบต่อครอบครัวและสังคม
2. มีวิธีการผสมผสานคุณธรรม จริยธรรม เข้ากับวิถีชีวิตโดยรวม
3. เล็งเห็นประโยชน์และให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม
4. มีผู้นำที่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างของผู้มีคุณธรรมจริยธรรม สร้างความเลื่อมใสศรัทธาจากบุคคลรอบข้าง
5. ยึดแนวทางของศาสนาเป็นวิถีนำในการดำเนินการอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง
6. มีการยอมรับและให้เกียรติซึ่งกันและกัน มองบุคคลอื่นในด้านบวกสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างกันและกัน
7. มีการสื่อสารที่ดีกับบุคคลทั้งในภายในและภายนอกองค์กรมีการสนับสนุนให้กำลังใจสมาชิกในองค์กรที่กระทำความดีอย่างสม่ำเสมอ
8. มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานนอกองค์กร เพื่อสนับสนุนกันและกันในการทำกิจกรรมต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมาย
9. ยึดมั่นในความดีงามและหมั่นกระทำอย่างสม่ำเสมอ
10. มีเครือข่ายเชื่อมโยง และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายทั้งฝ่ายให้และฝ่ายรับทำให้สามารถดำเนินงานได้ในหลายบริบท (สายฤดี วรกิจโภคาทร และคณะ, 2552)

องค์ประกอบของคุณธรรมและจริยธรรม

การพัฒนาเยาวชนประกอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความเคารพผู้อื่นและการมีจิตสาธารณะ คุณธรรมเป็นรากฐานของพฤติกรรมที่ดีงาม ขณะที่จริยธรรม คือ แนวทางในการตัดสินใจสิ่งที่ถูกต้อง การหล่อหลอมเยาวชนให้มีคุณธรรมจริยธรรมต้องอาศัยการปลูกฝังตั้งแต่วัยเยาว์ผ่านบทบาทของครอบครัว โรงเรียน และสังคมในการเป็นแบบอย่างและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้คุณธรรม และกรมวิชาการ (2555) ได้ให้คำอธิบายว่า จริยธรรมของบุคคลประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. ส่วนประกอบด้านความรู้ (Moral Reasoning) คือ ความเข้าใจในเหตุผลของความถูกต้องดีงามสามารถตัดสินแยกความถูกต้องออกจากความไม่ถูกต้องด้วยการคิด
2. ส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ความรู้สึก (Moral Attitude and Belief) คือ ความพึง พอใจ ศรัทธาเลื่อมใสเกิดความนิยมยินดีที่จะรับนำจริยธรรมมาเป็นแนวประพฤติปฏิบัติ

3. ส่วนประกอบทางด้านพฤติกรรมแสดงออก (Moral Conduct) คือ พฤติกรรมการกระทำที่บุคคลตัดสินใจจะกระทำถูกหรือผิดในสถานการณ์แวดล้อมต่างๆ เชื่อว่าอิทธิพลส่วนหนึ่งของการกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมแบบใดจะขึ้นอยู่กับอิทธิพลของส่วนประกอบทั้ง 2 ประการที่กล่าวข้างต้น และบางส่วนอาจขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่นๆ เช่น ลักษณะทางจิตวิทยาบาง ประการของบุคคลนั้นๆ หรือความรุนแรงของการบีบคั้นของสถานการณ์ที่รุมเร้าบุคคลนั้นอีกด้วย เป็นต้น

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2555) ลักษณะต่างๆ ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมนั้นแบ่งออกเป็น 4 ส่วนใหญ่ๆ คือ

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ว่าในสังคมของตนนั้นถือว่าการกระทำชนิดใดดีควรกระทำและการกระทำชนิดใดเลวควรงดเว้น ลักษณะและพฤติกรรมประเภทใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมมากน้อยเพียงใดปริมาณความรู้เชิงจริยธรรมนี้ขึ้นอยู่กับ อายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลด้วย

2. ทัศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกบลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่างๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้นเพียงใดทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคล ส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น แต่บุคคลบางคนในสถานการณ์ปกติอาจมีทัศนคติแตกต่างไปจากค่านิยมของสังคมก็ได้ทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้นมีความหมายกว้างกว่าความรู้เชิงจริยธรรมของบุคคล เพราะทัศนคตินั้นจะรวมทั้งความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้นๆ เข้าด้วยกัน ฉะนั้นทัศนคติเชิงจริยธรรมจึงมีคุณสมบัติที่สำคัญ คือ จะใช้ทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้แม่นยำกว่าการใช้ความรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมของบุคคลแต่เพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ทัศนคติเชิง จริยธรรมของบุคคลในเวลาหนึ่งยังอาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้

3. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำ หรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวถึงนี้จะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจหรือ แรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่างๆ ของบุคคล

4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบหรืองดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญมากกว่าด้านอื่นๆ ทั้งนี้ เพราะการกระทำที่ดีและเลวของบุคคลนั้นส่งผลโดยตรงต่อความผาสุกและความทุกข์ของสังคมการศึกษาด้านอื่นๆ ของจริยธรรมจึงเป็นเพียงเพื่อให้ความเข้าใจและสามารถทำนายพฤติกรรมในสถานการณ์ต่างๆ ของบุคคลนั้น

ความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม

ในประเด็นเรื่องความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมนี้ เพ็ญแข ประจนปัจจนึก และคณะ (2555) ได้กล่าวไว้ว่า ประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนามีความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปัญหาในด้านต่างอาทิปัญหาทางด้านเศรษฐกิจปัญหาการเมืองปัญหาทางสังคมรวมถึงปัญหาที่เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของประชาชนเพื่อให้ประเทศพัฒนาก้าวทันนานาประเทศ การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อให้เป็นสมบัติของคนไทยทั้งประเทศมีอยู่ 4 ประการดังนี้

1) การรักษาความสัตย์ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

2) การรู้จักข่มใจตนเองฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดีนั้น

3) การอดทนอดกลั้นและอดออมที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริตไม่ว่าจะด้วยเหตุผลประการใด

4) การรู้จักละวางความชั่วความทุจริตและรู้สละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

อย่างไรก็ดี คุณธรรมและจริยธรรมทั้ง 4 ประการประชาชนทุกคนควรนำมาประพฤติปฏิบัติจะช่วยให้ ประเทศชาติเกิดความสงบสุขร่มเย็นและส่งผลให้ประเทศสามารถพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไป ความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมไว้

สรุปได้ว่าคุณธรรมและจริยธรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์เพื่อให้มีคุณภาพลักษณะอันนำมาซึ่งความเป็นพลเมืองที่ดีความประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามตามคำสั่งสอนในศาสนา หรือการประพฤติตามเกณฑ์ที่ถูกต้องทั้งกายวาจาและใจอันก่อให้เกิดประโยชน์และความสุขทั้งต่อตนเองและสังคมส่วนรวมนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าของสังคม เพราะฉะนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดมีในตัวบุคคลมากที่สุด

แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในบริบทของสังคมไทย

การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อเยาวชนที่มีทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังนั้น กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมและปลูกฝังให้เยาวชนสามารถพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่ดีงามมีความสำคัญในการดำเนินชีวิตของเยาวชนพระพุทธศาสนาถือเป็นแหล่งรวมสรรพคำสอน และระบบจริยธรรมของสังคมไทยเยาวชนควรได้รับการศึกษาเรียนรู้คำสอนทางพระพุทธศาสนาและแนวปฏิบัติของชาวพุทธเพื่อเตรียมตัวให้พร้อมสำหรับการดำเนินชีวิตและบทบาทหน้าที่ที่พึงปฏิบัติในสังคม

ตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ประสบผลสำเร็จ คือ นักเรียนโรงเรียนศุภวรรณ กรุงเทพมหานคร เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติตนตามวิถีแบบชาวพุทธสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เป้าหมายนักเรียน จำนวน 180 คน ให้มีคุณลักษณะดีงามตามหลักมารยาทชาวพุทธและมีจิตสำนึกในการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี ในโครงการอบรมการพัฒนาคุณธรรมในศตวรรษที่ 21 ณ โรงเรียนศุภวรรณ กรุงเทพมหานคร ผลการดำเนินโครงการทำให้นักเรียนมีระเบียบ วินัย มีความเป็นผู้นำและมีความพร้อมเป็นแกนนำการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน สามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้กลุ่มเยาวชนที่เข้ารับการอบรม โดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและห่างไกลยาเสพติด (ดร.สุภาพร ศรีเรืองสกุล, 2568)

รูปภาพที่ 1 โครงการอบรมการพัฒนาคุณธรรมในศตวรรษที่ 21 ณ โรงเรียนศุภวรรณ กรุงเทพมหานคร วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2568

อุปสรรคและความท้าทายในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในเยาวชน

แม้โครงการอบรมการพัฒนาคุณธรรมในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนศุภวรรณ กรุงเทพมหานคร จะประสบผลสำเร็จในการส่งเสริมคุณลักษณะที่ดีงามตามหลักมารยาทชาวพุทธ รวมถึงการสร้างผู้นำเยาวชนที่มีระเบียบวินัย ห่างไกลยาเสพติด และมีจิตสำนึกต่อสังคม แต่การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดอย่างยั่งยืนในระดับกว้างยังคงเผชิญกับอุปสรรคหลายประการ ซึ่งอุปสรรคสำคัญก็คืออิทธิพลของเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัล ที่เข้ามามีบทบาทอย่างมากในชีวิตของเยาวชน ทำให้การเข้าถึงข้อมูลทั้งที่เป็นประโยชน์และที่อาจบั่นทอนคุณธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อพฤติกรรม ค่านิยม และการตัดสินใจทางจริยธรรมของเยาวชน นอกจากนี้ บทบาทของครอบครัวและชุมชน ซึ่งควรเป็นรากฐานสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม กลับอ่อนตัวลงในบางพื้นที่เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจ ความห่างเหินระหว่างวัยและภาระงานของผู้ปกครอง ระบบการศึกษาเองก็เผชิญกับความท้าทาย ทั้งในด้านการออกแบบกิจกรรมที่ดึงดูดใจเยาวชน การขาดแคลนครูที่มีความเชี่ยวชาญในการถ่ายทอดเรื่องคุณธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการวัดผลที่ยังไม่สามารถสะท้อนพฤติกรรมทางจริยธรรมได้ชัดเจน

ดังนั้น การทำให้เยาวชน “เข้าใจ” และ “เห็นคุณค่า” ของการมีคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต ไม่ใช่เพียงเรียนรู้เพื่อทำกิจกรรมหรือสอบผ่านเท่านั้น ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการสร้างวัฒนธรรมคุณธรรมที่เข้าถึงได้ เข้าใจง่าย และมีแรงบันดาลใจที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ของเยาวชนในยุคปัจจุบัน

บทสรุป

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในศตวรรษที่ 21 ต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตและเทคโนโลยีในยุคปัจจุบันควรเน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขผ่านกิจกรรมที่เยาวชนมีส่วนร่วมจริง สามารถที่จะพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล นอกจากนี้กิจกรรมดังกล่าวจะต้องเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของเยาวชน นอกจากนี้จะต้องนำเอาหลักธรรมทางศาสนาโดยเฉพาะพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางควบคู่กับการสร้างแรงบันดาลใจจากต้นแบบที่ดี ทั้งนี้โรงเรียน ครอบครัว และชุมชนควรจะต้องทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบการบูรณาการคุณธรรมเข้ากับกระบวนการเรียนการสอนอย่างสร้างสรรค์เป็นสิ่งสำคัญต้องส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ จิตสาธารณะ และความรับผิดชอบ เพื่อให้เยาวชนเติบโตเป็นพลเมืองดีของสังคม

องค์ความรู้ใหม่

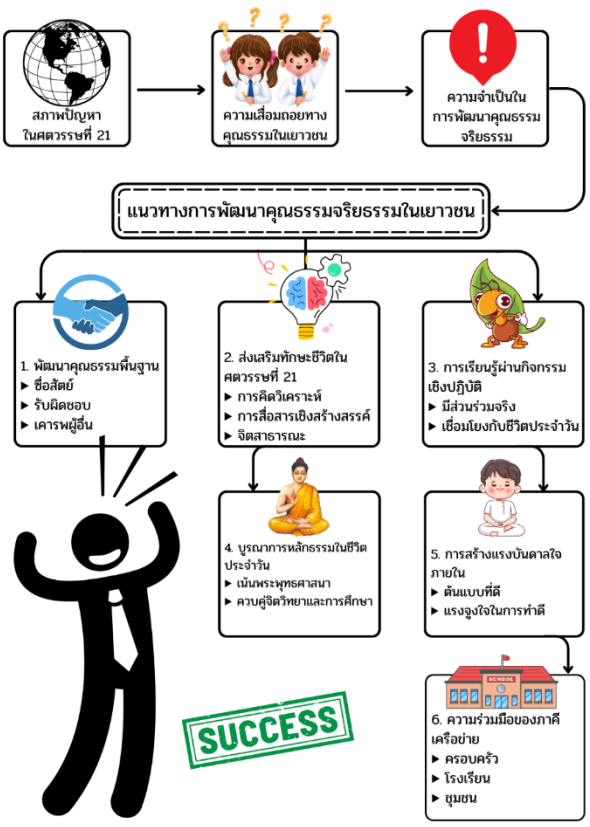

รูปภาพที่ 2 แสดงแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในเยาวชนไทยศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2555). *คู่มือการสร้างเครื่องวัดคุณลักษณะด้านจิตพิสัย.* กรุงเทพฯ: คุรุสภา.

ชมพู เนื่องจำนงค์ และคณะ. (2563). กรอบทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 กับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน. *วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ.* 1(1), 623-640.

สุภาพร ศรีเรืองสกุล, ดร. (2568). โครงการอบรมการพัฒนาคุณธรรมในศตวรรษที่ 21 ณ โรงเรียนศุภวรรณ กรุงเทพมหานคร (สัมภาษณ์).

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2554). *จริยธรรมของเยาวชนไทย.* กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2555). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย.* กรุงเทพฯ: พิมพ์ครั้งที่ 32. กองทุน ป.อ. ปยุตฺโต เพื่อเชิดชูธรรม.

เพ็ญแข ประจนปัจจนึก และคณะ. (2554). การยกระดับคุณธรรมจริยธรรมของสังคมไทยเพื่อการปฏิรูปสังคม: แนวทางและการปฏิบัติ. *รายงานการวิจัย.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.

สายฤดี วรกิจโภคาทร และคณะ. (2552). คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในประเทศไทย. *รายงานการวิจัย.* กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและการพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรมสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). *ราชกิจจานุเบกษา.* [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2565/E/258/T_0001.PDF [20 มกราคม 2568].

สำนักงานส่งเสริมและประสานงานสถาบันอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2549). *สรุปผลโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2549*. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมและประสานงานสถาบันอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

Giacomo, James J. (2000). Teaching Right From Wrong: The Moral Education of today's Youth. *National Catholic Education.* Washington, DC.

Good, C.V. (1973). *Dictionary of Education.* New York: McGraw-Hill.